

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen



MEDITATIE

'Ik ben zeer vrolijk in den HEERE'

Jesaja 61:10a

Nogal eens wordt het verwijt gehoord, dat er in de bevindelijke kringen zo weinig blijdschap is. Het gaat bij ons vaak alleen maar om de zonde en de droefheid over de zonde. Maar waar is de blijdschap des geloofs? En dan wordt vaak gewezen naar de Evangelische beweging. Daar is veel meer blijdschap. En we kunnen daar natuurlijk heel makkelijk een antwoord op geven, maar daarmee gaan we wel voorbij aan de vraag, of wij die blijdschap wel kennen? Want de Schrift is er toch duidelijk over: in het leven van Gods kinderen is er niet alleen maar droefheid. Dat ook. Dat zeker en dat allereerst. Maar er is ook blijdschap. Een vreugde die alle verstand te boven gaat. De kamerling reisde zijn weg met blijdschap. En de stokbewaarder was verheugd dat hij met heel zijn huis aan God gelovig was geworden. En in Jesaja 61 lezen we er ook van. *Ik ben zeer vrolijk in den HEERE.*

Deze laatste woorden geven aan dat de vreugde des geloofs wel een heel bijzonder karakter draagt. Jesaja zegt: ik ben zeer vrolijk in de Heere. Een onbekeerd mens kent dat niet. Die heeft wel vreugde. Maar die vloeit voort uit andere bronnen dan uit God. Een mens kan blij zijn met zijn gezondheid, vooral na een periode van ziekte. Hij kan blij zijn met zijn gezin, met zijn bezittingen. Maar dat is natuurlijk allemaal heel wat anders dan wat Jesaja bedoelt. Waarom? Omdat een onbekeerd mens God niet kent. Hij doet de wil des vleses en der gedachten. En dat is vijandschap tegen God. Is dat bij u of jou ook nog zo? Als u aan God denkt, wordt u dan blij? Of blijft het allemaal koud vanbinnen, komt er zelfs angst in uw hart als u aan God denkt? Dan is dat er een teken van dat u nog vreemdeling bent van God en Zijn genade.

Maar als er bekering komt, dan verandert dat. Dan komt er allereerst droefheid. Een hartelijk leedwezen dat we God door onze zonden vertoerd hebben. Maar niet alleen dat, er komt ook blijdschap. Blijdschap in God. Ook al

weet u bevindelijk nog maar weinig van Hem af. En u kunt niet zo veel vertellen over Zijn genadewerk in uw ziel. Maar dan toch blij te zijn. En liefde in het hart voor Hem te gevoelen. Omdat Hij God is. En omdat je om die reden nog bekeerd kunt worden.

Zo was het ook in het leven van de verloren zoon. Die jongen liep van huis, waarom? Omdat hij een bepaald beeld van zijn vader had. Er was geen respect en geen liefde voor zijn vader. En hij werd niet vrolijk als hij aan zijn vader dacht. En zo denkt een onbekeerd mens ook over God. *Er is geen vreze Gods voor hun ogen.*

Maar toen kwam die verandering. De ogen van die verloren zoon gingen open. En toen zag hij de werkelijkheid. Hij zag zichzelf anders. *Ik lijd honger.* En vooral, hij zag zijn vader anders. *Hoe vele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood!* Hij herinnert zich, dat zijn vader voor die losse werkrachten, die dagloners, zó goed was, dat ze overvloed hadden. En nu hij zelf gebrek heeft, nu ziet hij het. Wat een goede vader hij eigenlijk heeft. En daarom gaat hij terug naar zijn vader. Terwijl hij zichzelf beschuldigt. Wat heeft hem toch bezeten, dat hij zijn goede vader zo heeft gekrenkt! Zo gaat hij terug. Nee, niet meer als een kind. Dat heeft hij verbeurd. Maar vader geef mij de allerlaagste plaats, zo gij mij een plaats wilt geven. want nooit heeft iemand zoveel kwaad tegen zoveel goeds bedreven. En terwijl hij aan zijn goede vader dacht, kreeg hij toch hoop en moed. En was hij blij dat hij zo'n vader had. En die blijdschap die werd voor de verloren zoon oneindig veel groter toen hij ontdekte dat zijn vader hem al stond op te wachten. Ziet u? zo heeft die verloren zoon anders over zijn vader leren denken.

En zo leert een verloren mens ook anders over God denken. Hij wordt wel eens blij als hij aan God denkt. Dat geeft hem moed. Als hij in de Bijbel leest dat God lankmoedig is en zeer genadig. Als hij iets gaat zien van Zijn vergevingsgezindheid, Zijn barmhartigheid. *Ik ben zeer vrolijk in den HEERE.* Vanwege wie

God is. Vanwege de deugden Gods. Als hij gaat begrijpen dat de Heere hem niet eerst van een afstandje wil bekijken en dat hij zichzelf eerst maar eens moet opknappen. Nee, zo'n zondaar gaat begrijpen dat God hem wil hebben zoals hij is. Met zijn vieze vuile lompen, waar de varkensgeur nog in zit. Zo drukt Hij de zondaar aan Zijn hart. En dat kan niet anders, maar dat brengt vreugde. En het geheim? Petrus zegt: *Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, Hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen.* Jesaja wijst daarop in het vervolg van de tekst, als hij het heeft over de mantel der gerechtigheid. Op kosten van Christus kan een zondaar weer terugkeren naar God. Zo kan de Vader Zijn verloren zonen en dochters weer kussen. *De vrede wordt met een kus van het recht gegroet.*

Door een blik op de Gekruisigde mag een zondaar zien dat er in Hem een fontein is geopend tegen de ongerechtigheid en tegen de zonde. Toen Christen uit de Pelgrimsreis voor het kruis stond -zo beschrijft Bunyan dat zo heel ontroerend- toen keek hij en keek hij; hij kon niet ophouden met kijken. En terwijl hij keek, knapten de banden van het pak van zonde en schuld en Christen zag het nooit meer. En je proeft in deze woorden de vreugde in God door Christus. O, dan lach je door je tranen heen. Dan is er de blijdschap des geloofs. Een eerbiedige blijdschap. Het is niet zoals we bij veel zogenaamde blijmoedige christenen aantreffen, die God aanspreken alsof Hij hun kameraadje is. Nee, *verheugt u met beving*, zegt Psalm 2. Het is ook een standvastige blijdschap. Niet de blijdschap van het tijdgeloof, dat zodra de verdrukkingen komen, als sneeuw voor de zon verdwijnt. Maar Paulus en Silas zongen Gode lofzangen. En dat met opengeslagen ruggen. Zo kan een kind des Heeren zeer vrolijk zijn in den HEERE, terwijl hij op het ziekbed ligt, of aan het geopende graf staat. Wie het verstaat, die verstaat het. Vervolgens verbindt deze vreugde een mens aan Gods geboden. En dat mis je ook nogal eens bij die blijmoedige godsdienst die

vandaag duizenden verslaat. Die leven een wereldgelijkvormig leven en hebben met heel veel zonden niks geen moeite. Maar dat is geen vrucht van genade. Absoluut niet! De ware vreugde trekt een mens weg bij de zonde en de wereld. En die vreugde maakt een mens ook hemelsgezind. Als hij vrolijk is in den HEERE, dan zegt hij: *Heere wanneer komt die dag? Dat ik bij U mag wezen?* Dan krijg je heimwee. De begeerte om ontbonden te worden en met Christus te wezen. Dat is zeer verre het beste.

Elburg, M.A. Kempeneers

Van de Redactie

Inhoud

In dit nummer van ons blad is een meditatie van ds.M.A. Kempeneers opgenomen over Jesaja 61:10a 'Ik ben zeer vrolijk in den HEERE.' Ds. M.C. Tanis begint een nieuwe serie over de brief aan Titus. Ds. P. Roos levert een bijdrage getiteld "Onderwerpelijk - voorwerpelijk." Ds. K. Hoefnagel schrijft in zijn rubriek over baard en ring. Ds. P. den Butter schrijft een eerste artikel over koning Asa en een bijdrage onder de titel "Hardop denken" over 'kerkplanting'

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren, Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 10,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 8 dollar per jaar.

Advertenties € 0,34 (excl. btw) per mm met een kolombreedte van 6 cm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

als 'doorstart.' Ds. J.M.J. Kieviet schrijft een column getiteld "Apeldoorn" waarin hij ondermeer kort ingaat op het schokkende en trieste gebeuren op 30 april. Ook leest u een tweede bijdrage over Dionysius Spranckhuysen. Verder wat boekbesprekingen.

Verhuizing

Fam. Ds. A. van de Weerd (v.h. Beatrixlaan 1 2421 CG Nieuwkoop) woont met ingang van 9 mei in Tollebeek. Adres:

Ambtelijke praktijk

TITUS. PAULUS' MEDEWERKER

Paulus en Titus

Was Timotheüs van joodse afkomst, Titus was van huis uit een Griek. Evenals Timotheüs heeft de Heere de prediking van Paulus en het contact met Paulus willen zegenen in het leven van Titus. Van heiden werd hij tot christen. Misschien hadden we meer willen weten. Wat van Paulus' prediking in Titus' leven is gaan werken en wat het uitgewerkt heeft. Dit kan gezegd worden: het ging met hem als het zaad dat in de aarde gaat werken en resultaat laat zien. Zo moeten we letten op Titus. De Heere Jezus zegt verder: de boom wordt aan de vruchten gekend. Wedergeboorte blijkt in bekering en geloof. Geloof en bekering. Het is een wisselwerking. Maar met een blijvend resultaat. Er kan veel tegenop komen en er wordt geprobeerd om het te vernietigen, maar de Heere staat voor Zijn werk in en zal het volbrengen tot op de dag van Jezus Christus. Zo is het ook gegaan met Titus. De vrucht van Gods genade heeft Paulus bij Titus ontdekt. In zijn brief heeft hij het beschreven. Paulus heeft Titus vóór Timotheüs leren kennen.

Het eerste wat we van hem horen is dat Titus met Paulus meeging naar het apostelconvent te Jeruzalem (Hand. 15). In Galaten 1 wordt Titus' naam genoemd. Waarom Titus met Paulus en Barnabas meeging wordt niet zo duidelijk gezegd. Toch kunnen we er achter komen. Titus was een omstreden figuur. Het conflict in Antiochië was mede door zijn aanwezigheid ontstaan.

Antiochië was de eerste gemeente waar vele heidenen tot het christelijk geloof kwamen. Niemand van hen werd verplicht zich te laten besnijden. Door vestiging van een aantal christen-joden vond hun gedachtegang invloed. Bij overkomst moest een heiden besneden worden. Zelfs werd het gezien als een absolute voorwaarde voor het één zijn met Gods volk, voor het eeuwige behoud. Zonder besnijdenis kon niemand behou-

Lange Jacht 5 - 8309 BA Tollebeek
Bij de verschijning van het nieuwe jaarboek was het nieuwe telefoonnummer nog niet bekend. Telefonisch nu bereikbaar onder 06-14539627 of 0527-701036

Verschijning volgende nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 28 mei verschijnen. Kopij graag binnen donderdag 21 mei.

AvH

den worden. Daar Titus betrokken was bij de evangelieverkondiging en niet besneden was kon Titus niet meer gezien worden als een echte evangeliedienaar. Mede door de uitspraak van het convent te Jeruzalem kon Titus met zijn werk verder gaan. Onwillekeurig komt de vraag naar boven: maar waarom is dan Timotheüs wel besneden? Het was algemeen bekend dat Timotheüs een Griekse vader had en onbesneden was en hij had een Joodse moeder. Dat feit zou hem beletten om als evangeliedienaar voor te gaan in de synagoge. Dus om de voortgang van het zendingswerk niet in de weg te staan vond de besnijdenis plaats. Bij Titus lag dit anders. Men wilde Titus niet zien en aanvaarden als prediker. Daar nu gesteld werd: besnijdenis is noodzakelijk tot eeuwig leven, heeft Paulus zich verzet tegen de eis dat Titus besneden moest worden. Werd Titus besneden dan was het evangelie geen evangelie meer. Het evangelie in Jezus Christus.

Medewerker

Als medewerker is Titus een helper en tot steun van Paulus geweest. In het werk bleek hij een persoonlijkheid te zijn. Een man van gezag en invloed. Wat heeft hij in de gemeente van Corinthe kunnen doen. Er was een conflict tussen de gemeente van Corinthe en Paulus. Paulus en Timotheüs hebben alles in het werk gesteld om te komen tot een christelijke verstandhouding. Het gelukte hun niet. Paulus werd veracht en Timotheüs geminacht.

De tussenkomst van Titus heeft de Heere willen zegenen, zodat de oude relatie weer hersteld werd. Met blijdschap schrijft Paulus aan de Corinthiërs dat Titus weer komt.

Nu niet om orde op zaken te stellen maar om de inzameling van de collecte voor de Jeruzalemse gemeente op zich te nemen. Paulus erkent in de daad van de Corinthiërs en van Titus de goede hand van de Heere. Waarvoor hij Hem dankt (2 Cor. 8:16).

Brief

Paulus werd gedrongen om Titus een brief te schrijven. Een brief gevuld met theologisch, pastoraal onderwijs. Richtlijnen voor het gemeentelijk leven worden gegeven. De situatie op het eiland Kreta, waar Titus moet werken gaat hem ter harte. In Paulus' brief worden onderwerpen aangegeven die van belang zijn voor het stichten van gemeenten. Daarvoor moeten ouderlingen aangesteld worden. In alle steden. Er dient een geordend gemeentelijk leven te zijn. Dit leven was er niet. Men regelde de dingen zelf. Ouderlingen die leiding gaven en betrokken waren bij opzicht en tucht waren er niet. Leiding geven in betrekking tot het geestelijk leven ontbrak. Eigen gedachten of mening gingen hoogtij vieren. Door afkomst uit heidenom of jodendom kwamen sommigen tot vermenging. Toegespitst op leer en leven. Ontbreken ging de gehoorzaamheid aan het Woord en de wet van de Heere. De doorwerking van het werk van de Heilige Geest werd gemist. De rechte zuivere koers voor jongeren ontbrak. Paulus, levend bij de trieste werkelijkheid en wat gemist werd op het eiland Kreta, zag hij in Titus de juiste arbeider. Hij achtte hem geschikt om te werken. De Schriften beheersten hem en het leven naar de Schriften was er. Bezield met de ware liefde wilde Titus werken voor het Koninkrijk Gods en in de gemeenten. Hij had ook de gave om te luisteren en om op het juiste moment te spreken. Met beslistheid trad hij op. Resoluut was hij. Hij was niet halfslachtig. Paulus had de overtuiging dat Titus onder de zegen van de Heere tot zegen

zou zijn op het eiland. Wij hebben met de brief te maken. Voor ons staat de brief niet slechts in de Bijbel. Maar de brief is ook van betekenis voor het persoonlijk en ambtelijk leven. Kernachtig zegt Luther: de brief is een toonbeeld van christelijke leer. Nodig om te weten en te leven.

Calvijn

Calvijn heeft een commentaar geschreven, zodat we een uitleg van Paulus' brief hebben. In zijn commentaar zegt hij dat Titus toegerust moet zijn met de gezonde leer waardoor hij de tegenstanders weerstand kan bieden. Kennend de ware oefeningen van godsvrucht en zo het christelijke leven. We kunnen zien, zegt Calvijn, dat Paulus niets anders op het oog heeft dan om de zaak van Titus te steunen en hem tot het volvoeren van het werk des Heeren de helpende hand toe te steken. Voor Titus is het een echte pastorale brief. Het voorwoord van Calvijn is gericht aan Farel en Viret. Twee uitnemende dienaren van Christus en mede- ingewijde en zeer geliefde broeders. Aldus Calvijn. Als een klein geschenk wordt het commentaar hen aangeboden. Dezelfde band die er was tussen Paulus en Titus is er tussen Calvijn, Farel en Viret. Calvijn zegt: ik houd het er voor dat nooit een paar vrienden zo oprecht met elkaar verbonden zijn geweest, als wij in onze bediening geweest zijn. Vaartwel beste en zeer rechtschapen broeders. De Heere moge voortgaan uw godvruchtige arbeid te zegenen. Waarvan acte! Vandaag.

M.C. Tanis

onelen; geen vrienden van de prediking van Kieviet. Het moet toen gebeurd zijn dat de bevestiger opgaf psalm 126. Toen hij was toegekomen aan de regels: "toen hieven zelfs de heidenen aan, God heeft bij hen wat groots gedaan". keek hij bij het woord "heidenen" veelbetekenend en met een hoofdknik naar deze groep mensen, die daarna, zo heet het, nooit meer in de kerk kwam. Wel een heel straffe benadering! Deze Ds. Kieviet gaf in zijn prediking ook ruimte voor de "vierschaarbeleving", een term, die ik nu niet nader verklaren kan, maar die misschien een nieuwe vraag oproept.

Welnu, Kieviet schreef zijn boekje en gaf daardoor bekendheid aan de hierboven vermelde woorden. Wat betekenen deze woorden precies? We kunnen de beide begrippen ook weergeven met de woorden: objectief en subjectief, echter weer niet met de begrippen: theoretisch en praktisch. Ik kan objectief spreken over een huis, zonder dat ik allerlei gevoelens van waardering of afkeuring ter sprake breng. Ik onthoud me dus van allerlei menselijke subjectieve meningen en oordelen.

Dit voorbeeld kan ons een beetje helpen om de betreffende woorden te verklaren. Voorwerpelijke prediking handelt over het evangelie "op zich". Zoals het in de Bijbel staat. Meer objectief, zonder dat we spreken over onze persoonlijke verwerking en onze bevindelijke doorleving. Misschien zeg ik nu al iets te veel. Want Gods Woord zelf is reeds bevindelijk van aard en heeft reeds in zich de persoonlijke verwerking van het evangelie. Schriftuurlijk preken in de goede zin is al bevindelijk preken. Ik geef enkele voorbeelden: Nathan gaf aan David het Woord van God door over zijn zonde in de vorm van een verhaal; David dacht helemaal niet aan zichzelf. Het werd echter persoonlijk, dus onderwerpelijk, toen Nathan zei: "Gij zijt die man". Of deze tekst: "De Heere is waarlijk opgestaan en is van Simon gezien" (Luk.24:34). Het eerste is de meer obtiektieve, voorwerpelijke waarheid (waarlijk opgestaan), het tweede meer de subjectieve, onderwerpelijke beleving van Simon. In 1 Cor.15 meldt Paulus de opstanding: ik maak u bekend het evangelie dat ik u verkondigd heb.... enz. In alle verschijningen die hij dan noemt, ligt al een schat aan bevinding. Echt strikt persoonlijk wordt het als hij zegt "ten laatste van allen is hij ook van mij, als van een ontijdig geborene, gezien". Of: "Gelijk een appelboom onder de bomen des wouds, also is mijn Liefste onder de zonen (voorwerpelijk); ik heb grote lust aan Zijn schaduw en zit eronder en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet" (Hoogl.2:3). Deze tweedeling vindt u in ontelbaar veel meer teksten.

Kerkelijk actueel

Voorwerpelijk - onderwerpelijk

Meermalen heb ik in het verleden het bekende onderscheid voorwerpelijk en onderwerpelijk gebruikt. In de geschiedenis van onze kerken zijn deze woorden bekend geworden. Een jonge lezer van ons blad vroeg me naar de betekenis van deze woorden. Ik heb hem wel een persoonlijk antwoord gegeven, maar het lijkt me goed ook in ons blad aan deze woorden enige aandacht te geven.

Ik heb, net als de vraagsteller, het boekje van Ds. I. Kieviet, getiteld: Voorwerpelijke - onderwerpelijke prediking eis der Schrift, erbij gezocht. Deze Ds. Kieviet stond destijds o.m. in Baarn. Hij heeft zich vooral bezig gehouden met allerlei vragen rondom de bevindelijke prediking. Een markante persoonlijkheid. In Baarn (dit ter inleiding) was als een wonder plaats gekomen voor een predikant van de Gereformeerde Bond. In die vacature werd hij beroepen en hij

kwam zodoende in die gemeente. Als er 's morgens een confessionele predikant had gepreekt, zei Kieviet 's avonds: Jullie hebben vanmorgen onder een valse leer gezeten. Hij was dus nogal onomwonden in zijn benadering. Toen hij werd bevestigd, weidde zijn bevestiger uit over het wonder dat er nu een predikant als Kieviet mocht worden bevestigd. In Baarn kerkten veel mensen die behoorden tot de elite van het dorp. Deze behoorden echter meestal tot de confessi-

Vroeger hadden de meeste preken een bepaalde vorm, een indeling, die duidelijk maakt wat deze woorden betekenen. Voor de tussenzang werd de tekst verklaard. Heel stipt en uitvoerig. Het gebodene werd met heel veel schriftplaatsen onderbouwd. Men noemde in die tijd de preken ook wel leerredenen, en inderdaad kunnen we wel zeggen dat het zeer sterk lerend en onderwijzend was. De gemeente van nu zou er moeite mee hebben. Na de tussenzang kwam dan de toepassing. Er waren onbekeerden, bekommerden en verzekerden in de gemeente. Deze werden dan vaak apart, vanuit die tekst, aangesproken. Wij kennen dat gebruik zo niet meer; de toepassing is hopelijk doorgaans door de hele preek verwerkt.

Het mag dus wel duidelijk zijn dat deze voorwerpelijke prediking van het hoogste belang moet worden geacht. Gods Woord moet tenvolle aan het Woord komen en het vraagt een diepgaande verklaring. In de geschiedenis van onze kerken (ik heb het dan over een vijftig jaar geleden) sprak men over bepaalde predikanten als over voorwerpelijke dominees. Hoorders misten er het strikt persoonlijke element in, naar hun persoonlijke mening althans. Maar als wij nu deze voorwerpelijke preken lezen, moeten we zeggen dat de meeste ervan diepgravend en geestelijk van setting waren. Het waren gedegen vertolkingen van hetgeen de Heere in die tekst wilde bekend maken.

Wat boden dan de onderwerpelijke preken meer, wat was de toegevoegde waarde ervan? Men zei wel: waar de een al "amen" zegt, gaat de ander nog verder. Er werd meer uitwerking gegeven aan de persoonlijke spits, aan zaken als bevinding en beleving (ik vermijd het verwante begrip "ervaring", want dit is wel een modern woord,, maar het dekt niet de inhoud van de beide andere woorden) en het werk van de Heilige Geest, Die in alle waarheid leidt. In mijn jeugd heb ik nog mensen gekend, die pas echt begonnen te luisteren na de tussenzang, dus bij de toepassing. Het andere lag boven hun bevattingsvermogen of buiten hun eigenlijke interesse-sfeer, wat natuurlijk onjuist was.

In de onderwerpelijke prediking komen de zaken van de doorleving aan de orde. Hoe ontdekt de Heere mensen aan hun schuld en hoe mogen zij Christus door het geloof leren omhelzen? Wat is het verschil tussen schijn en zijn, tussen ware en valse genade? Hoe komen zij ertoe om hun zaligheid niet te zoeken in het eigen hart, zodat het buiten hen in Christus wordt gevonden? Hoe leren we de drie Personen in ons hart kennen en op welke wijze krijgen we deel aan rechtvaardiging en heiliging? Voor zulke

vragen werd een grote plaats ingeruimd in de prediking uit die tijd, zoals deze klonk in onze kerken. Gebeurt dat dan nu niet meer? Zeker nog wel, maar iedere tijd heeft zijn eigen vertolking en het is onmiskenbaar dat deze vertolking toen een heel sterk accent aan de preek gaf.

Ja, het gebeurt zeker ook nu nog en ook door dienaren van nu. We trachten dat te doen zoveel als in ons vermogen ligt. Maar tegelijk moet worden vastgesteld dat de prediking over de volle breedte van de kerk heel veel verloren heeft aan kracht en diepgang.

We konden er al gelukkig mee zijn, als er werkelijk voluit voorwerpelijk zou worden gepreekt op elke kansel. Maar gebeurt dat? In veel moderne preken wordt de tekst niet meer zo sterk uitgewerkt. Er wordt uitgehaald wat voor ons nog relevant en van belang is. Met het grote gevaar dat we er uit halen wat wij mooi vinden en ons aanspreekt. We laten liggen wat we niet begrijpen of wat niet op ons boodschappenlijstje staat. Er is veel wat voor de moderne mens niet meer van het hoogste belang is. Wezenlijke zaken zoals de vergeving der zonden en de heiliging van het leven. Wat de mens van deze tijd raakt, zijn zaken als nabijheid en zingeving. Gods Woord wordt toegesneden op de behoeften van de mens. Ik wil beslist geen afbreuk doen aan ernstige ijver van velen om het Woord van God te vertolken, maar de eerlijkheid gebiedt wel te zeggen dat hier een van de oorzaken ligt van de geestelijke vervreemding. Wij hebben daar als predikanten, misschien goedbedoeld, aan meegewerkt door bijvoorbeeld in te spelen op de zucht naar versimpeling van de preek. Of door die accenten in te slikken, waarvan je bewust weet dat deze niet populair zijn bij de gemeente van nu. Veel preken zijn zo overmatig vriendelijk en zoetelijk, te weinig krachtig en scherp als het bekende tweesnijdend scherpe zwaard. Er wordt ook zo vaak van uitgegaan dat men het wel eens is met de Heere en dat we delen in de werking van Gods Geest. Ik heb een vrouw gekend, die zei: "Ik houd van een eerlijke preek". Of we er altijd van houden is nog maar de vraag, maar Gods volk heeft daar wel echt behoefte aan en vraagt er ook naar.

Zijn we er onbewust niet gevoelig voor wat de gemeente van de preek zegt? Hier ligt voor iedere dienaar schuld, voor mij en voor anderen. Maar het gaat er wel om dat we trachten op onze hoede te zijn voor dit gevaar.

Dus hebben we echt behoefte aan de zuivere schriftuurlijke, voorwerpelijke prediking. De preken zouden winnen aan Bijbelse diepgang; de eerlijkheid

van mensen als Nathan, Micha, Johannes de Doper, Paulus, Jakobus enz. is ook nu nog heilzaam voor mij en voor u. Bij elk van de genoemde namen kunt u voorbeelden zoeken van uitdrukkingen die zij toen gebruikten en die nu grote opschudding zouden veroorzaken. Er gaapt niet zelden een kloof tussen het Woord en de kansel van nu.

Het voorwerpelijke moet eerst en vooral aan de orde gesteld worden. Daarvan afgeleid komt dan de toepassing breder aan de orde. Dat is nog niet zo eenvoudig. Ieder weet dat teksten soms worden gebruikt en misbruikt om de eigen belevingswereld te dienen. Er is in bepaalde kringen zelfs een pseudo- "bevindelijke" duiding gegeven aan veel teksten. Men legt er dingen in die toch die betekenis totaal niet hebben. In de Oude kerk was het Origines die een diepere, geestelijke zin verbond aan Gods Woord. Ik hoorde onlangs nog enkele uitdrukkingen. Jonathan sprak de woorden: "De pijlen zijn van u af en verder" (1 Sam. 22:22); daarmee geeft men dan aan dat men meer moet leren. Of de vraag van Izak aan Jakob: "Hoe is dit dat gij het zo haast gevonden hebt, mijn zoon?" (Gen. 27:20), om aan te duiden dat men niet zuiver aan het heil gekomen is. Dat zijn vormen van oneigenlijk gebruik.

Maar de diepe geestelijke zin voor onze tijd aan te geven, vraagt meer. Wij zijn geneigd te denken vanuit onze situatie naar de tekst, maar het is beter om vanuit de tekst naar onze situatie te gaan. Toch valt het me vaak op hoe verrassend actueel Gods Woord is. Ook in zaken van beleving en verwerking. Het is onmiskenbaar dat de echte bevindelijke prediking juist ook de moderne mens aanspreekt en in het hart aangrijpt. Heel wat zogenaamde praktische preken van onze tijd zouden overbodig zijn, als we de zuivere geestelijke lijnen van Gods Woord zouden zien en doortrekken. Ik vat samen: een schriftuurlijke preek is een schriftuurlijk- bevindelijke preek. Gods Woord heeft alles te zeggen tegen zowel het hoofd als het hart. En beide zaken zijn van het grootste belang. Voorwerpelijk- onderwerpelijke prediking: eis der Schrift. Het hoort bij elkaar: "Des Heeren wet nochtans, verspreidt volmaakter glans, omdat ze 't hart bekeert"; en ook: "Des Heeren vrees is rein, zij opent een fontein van heil, dat nooit vergaat".

P. Roos

Baard en ring

Moeten we het afwijzen als mannen een baard dragen? Doet een kerkenraad er goed aan om baarddragende mannen niet te kandideren voor het ambt? En wat te denken van een dominee met baard en snor? De vraagsteller hartelijk bedankt voor deze vraag. U komt met veel tekstmateriaal, waaruit blijkt dat het dragen van een baard in de bijbel niet wordt afgekeurd, ja veeleer als normaal wordt gezien. Wat u naar voren brengt vanuit de bijbel is alleen maar juist. We kunnen gerust stellen dat de Schrift absoluut niet negatief spreekt over deze typisch mannelijke haardracht. Dit afdoen door te stellen dat we als man er wat onze kleding betreft ook niet meer bijlopen als in het oude Israël, doet niet ter zake. Het gaat nu niet om de kledij, maar om iets lichamelijks, een scheppingsgegeven dus. Adam is met baardgroei geschapen en God zei ook daarvan dat het zeer goed was. In de bijbel is de baard een teken van mannelijkheid oftewel mannelijke schoonheid. Wie zijn wij dan om dat af te keuren? Maar hoe komt het dan dat men, in het algemeen gesproken, onder "ons soort mensen", liever gezegd: "ons soort mannen" weinig de baard laat staan, maar dagelijks de tijd nemen ons van de baardgroei te ontdoen? Misschien wel omdat we graag met de meerderheid meedoen en niet graag opvallen. Zo kwam men in het verleden immers zelfs tot het dragen van pruiken met lang, golvend haar. Als "ons soort dominees" in deze tijd de gewoonte hadden om de baard welig te laten groeien, zou ik wel erg opvallen als ik met een bloempotkapsel de kansel opging. Dat zou ik niet willen en dat moest geen enkele dominee willen. Niet opvallen! In de schaduw blijven! En misschien komt onze aversie tegen een baard wel omdat we door de opstelling van de provo's in de jaren 70 van de vorige eeuw met hun overdadige haarlengte en ruige baarden een afkeer van baarden en snorren hebben gekregen. Zoiets kan ik me wel indenken. Is het dragen van een baard dus niet onbijbels te noemen, het scheren van de baard, hetzij deels, hetzij geheel, wordt door de bijbel nu ook weer niet verboden. Als Paulus in 1 Korinthe 11 over de haardracht van man en vrouw spreekt, gaat het over de lengte: dan houdt hij ons voor dat de natuur zelf ons leert dat lang haar bij een vrouw en kort haar bij een man hoort, al wordt er nergens een exacte maat gegeven. Maar over de baard wordt gezwezen. Het gaat dus te ver om het dragen van een baard af te doen als wereldgelijkvormigheid. Er

is ook nog zoiets als de christelijke vrijheid. Maar laat een ieder, maar vooral de ambtsdrager oppassen voor het geven van ergernis. Het geven van ergernis is onchristelijk.

Met de tekstverwijzingen in de (uitgebreide) brief van de vraagsteller ben ik het eens, alleen niet met de verwijzing naar Matth. 22:11 en 12. Daar gaat het over de man zonder bruiloftskleed. In de brief wordt gezegd: "Een man zonder baard in de kerk is als de bruiloftsgast zonder bruiloftskleed". Het zo te stellen, de vraagsteller voelt het zelf al zo aan, is beweren dat de Heere het ons kwalijk neemt als we ons scheren, ja zelfs zeer kwalijk. En ik geloof niet dat dit zo gesteld kan worden, maar wie ben ik. In ieder geval geen baarddrager!

En laten we vooral dit bedenken: laat Adam dan als baarddrager zijn geschapen, hij werd bovenal als beelddrager geschapen. Hij werd geschapen naar Gods beeld en Gods gelijkenis. Dat beeld zijn we kwijt. En hoe krijgen we dat terug! En de geachte vraagsteller is het met mij eens dat het ons daarom vooral moest gaan!

Hierboven schreef ik: Baard en ring. Want ik kreeg ook een vraag over het dragen van ringen en sieraden door mannen. Als getrouwde man draag je je trouwring en misschien ook nog een zegelring. Nu zie je ook mannen met pinkringen en zelfs duimringen. De vraag is: hoe zien we dat bijbels? Ook voor deze vraag, van een ander manspersoon, hartelijk dank!

Ja, wat moeten we daar nu van zeggen? Want het blijft, ook bij mannen onder ons, niet beperkt tot ringen als het over sieraden gaat. Je ziet wel jongens met oorbellen en met kettinkjes om de hals. Ik kan nu wel antwoorden dat ik daar niet van houd, maar de vraagsteller zal daar niet tevreden mee zijn. Na een catechisatieuur in mijn eerste gemeente Nieuwpoort, bleven twee jongens achter. Een jongen van de gemeente, die een (wereldse) "vriend" had meegenomen. Ze stonden er ietwat uitdagend. Waarom mocht een jongen eigenlijk geen oorbellen, zo luidde de vraag. Er bleek een verhit gesprek tussen vader en zoon te hebben plaats gevonden, waarna pa zoonlief maar naar de dominee had verwezen. Dat ik het uitgerend op die avond over de verzoening had gehad, scheen van minder belang te zijn dan deze vraag. De jongen had een sterk argument voor het dragen van oorbellen. Want de Urker visserlui droegen toch immers ook oorbellen, vroeger al! Ja, zei ik, als je er als een Urker visserman bij wil lopen, moet je die strakke spijkerbroek ook uittrekken en ook zo'n lekker wijde broek aandoen. Dat doe je

Apeldoorn

Zeg maar eens dat Apeldoorn de laatste weken niet in het nieuws geweest zou zijn. Het drama van de 30^e april speelde zich daar af. Juist vandaag reed ik nog over de kruising (hoek Loolaan-Jachtlaan) waar het allemaal gebeurde. Huiveringwekkende gedachte! Apeldoorn was op die dag de plaats van de contrasten. Het was allemaal als een fleurig feest begonnen. Hare Majesteit de Koningin met haar familie was te midden van haar volk. Er was enthousiasme en spontaniteit. En toen werd het allemaal verstoord. Op de avond van donderdag 7 mei (op de dag aan het eind waarvan ik deze regels schrijf) was de Koningin in Dordrecht, in de Grote Kerk. Wellicht las u het: de tentoonstelling Calvijn en wij werd geopend, in aanwezigheid van de Majesteit. Een van de sprekers was 'onze' prof. H. Selderhuis. Hij was het ook die de koningin rondleidde langs de expositie. 'Apeldoorn' werd door hem nadrukkelijk voor het voetlicht gehaald. Zowel het gebeuren van de week ervoor als de betekenis van onze TUA. Waarvan acte.

Deze afgelopen week kwam 'Apeldoorn' ook nog op een andere wijze ter sprake. Ter sprake gebracht namelijk door de heer dr. C.S.L. Janse in De Saambinder, kerkelijk orgaan van de Gereformeerde Gemeenten, en een dag later overgenomen in het Reformatorisch Dagblad. Het was naar aanleiding van het recente proefschrift over Arminius. Het is nogal wat wat deze oud-hoofdredacteur van het RD beweert. Het zou volgens hem ondenkbaar zijn dat een halve eeuw geleden een docent aan de TUA op dit onderwerp promoveerde. Dat dat nu wel plaatsvond "zegt helaas ook wat over deze onderwijsinstelling."

Het gaat me er nu niet om het bovenstaande te corrigeren, nog minder om het te typeren. Wel vind ik dat het onderdeel wel erg kort-door-de-bocht getrokken wordt. Liever volsta ik met iets te zeggen over wat er vandaag aan de Apeldoornse TUA gebeurde. Twee jonge mensen studeerden af en ontvingen hun bul. Een van hen werd door het curatorium beroepbaar gesteld in onze kerken. De scriptie van de een besprak de betekenis van de woorden uit Handelingen 15 dat de vervallen hut van David weer zal worden opgericht. De ander had zich verdiept in wat de puriteinen William Perkins en John Owen hebben geschreven over het eigene van de prediking en de prediker. Hun gedachtegoed werd als bijzonder waardevol gepresenteerd.

Ook dat is Apeldoorn!

J.M.J. Kieviet

toch ook niet? Ze dropen af, maar niet nadat ik ze had beloofd na te zullen zoeken of er bijbels wat van te zeggen valt. Nu, dat is ook de bedoeling van onze vraagsteller. Is er bijbels wat van te zeggen? Ik geloof van wel.

Dan ga ik uit van 1 Timotheus 2:9 en 10. Daar lezen we: "Desgelijks ook, dat de vrouwen, in een eerbaar gewaad, met schaamte en matigheid zichzelf versieren, niet in vlechtingen des haars, of goud, of paarlen of kostelijke kleding, maar (hetwelk de vrouwen betaamt, die de godvruchtigheid belijden) door goede werken".

Gods Woord houdt ons voor dat de vrouw zich ingetogen en eerbaar moet kleden; dus ook geen uitbundige versieringen. Een vrouw, behangen met goud en juwelen, en opgemaakt als een Izebel, is de Heere niet aangenaam. Petrus zegt het zo dat de vrouw kuis moet wandelen, "welker versiersel zij, niet hetgeen uiterlijk is, bestaande in het vlechten van het haar en omhangen van goud of van (dure) klederen aan te trekken, maar de verborgen mens des harten, in het onverderfelijk versiersel van een zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God. Want also versierden zichzelf eertijds ook de heilige vrouwen, die op God hoopten en waren haar eigen mannen onderdanig", 1 Petrus 3:3 en 4.

Als nu de Schrift de vrouw al oproept soberheid te betrachten, veelmeer moet de man zich dan van versieringen onthouden. Het heeft geen nut, zoals de oorbel van de visserman in vroeger

dagen wel nut had. Soberheid. Een ring als symbool van trouw is wat anders. Maar je ziet tegenwoordig dat men van het een in het ander verzeild raakt, ringetjes in je neus, je oogleden, je tong, enzovoort. Om over huidversieringen als tatoeages maar te zwijgen. Als een mens zoveel tijd en aandacht besteedde aan zijn ziel, als dat hij aan zijn lichaam besteedt, zou d'r geen mens verloren gaan. Laten we ook wat betreft sieraden het verschil tussen man en vrouw handhaven. We doen al veel te veel met de wereld mee. Het ware te wensen dat de wereld eens wat vormen, normen en waarden van de christelijke kerk overnam, in plaats van andersom.

Ik wil niet vroom en prekerig overkomen, maar de liefde tot de waarheid gebiedt me te zeggen dat we het werk van Gods Geest nodig hebben, door Wiens werk wij ons leven gaan versieren met goede werken. Wie zo leeft, zal in deze wereld al gauw opvallen. Maar op die manier opvallen is juist goed. Opdat een ander door onze godzalige wandel ingewonnen moge worden voor de dienst des Heeren. Geve de Heere ons veel liefde tot onze arme medemens op weg en reis naar de eeuwigheid, en roep we hem toe: Kom, ga met ons en doe *als wij!*

K. Hoefnagel

De dood ontwapenen

Een vijand die geen wapens heeft, kan gemakkelijk overwonnen worden. Dat geldt ook ten aanzien van de laatste vijand die teniet gedaan wordt, de dood. Daarom dient de dood ontwapend te worden. De wapens moeten aan de dood ontnomen worden. Als de dood geen wapens meer heeft is de dood immers machteloos? Welke *wapens* heeft de dood? Van welke wapens kan de dood gebruik maken? In 1 Kor. 15:56 schrijft Paulus dat de prikkel des doods de zonde is. De dood heeft dus de zonde tot wapen. In onwedergeborenen voeren de zonden heerschappij. In wedergeborenen zijn de zonden hun heerschappij kwijt. Wedergeborenen beklagen en haten de zonde, kruisigen en doden ze. Zonden die een mens met plezier doet en verdedigt zijn een wapen in de hand van de dood. Zulke zonden noemt Paulus een prikkel van de dood, dat wil zeggen de scherpe punt of pijl van de dood. De heersende zonde is de prikkel of moordprijm van de dood. Wat de tong voor de adder is, is de zonde voor de dood. De zondige mens is de grootste vijand van zichzelf. Die in de zonde leeft, brengt zichzelf om het leven. Zonden zijn te vergelijken met stropen en strikken. De zonden brengen van de tijdelijke dood in de eeuwige dood. Er is geen ellendiger staat dan in de natuurstaat te leven en geestelijk dood te zijn. Het lichaam is dan niet anders dan een levend graf voor een dode, verdorven ziel. De tijdelijke dood brengt een slaaf van de zonde tot de eeuwige dood. In de hel zal men begeren te sterven, maar nooit sterven. Sprankhuysen onderstreept dat dit goed overdacht moet worden. Veel mensen leven alsof zij in het leven gewoon kunnen voortgaan met zondigen en dat zij pas op hun sterfdag de zonden gaan afleggen. Op het sterfbed zal men de dood voor zich zien, de Rechter boven zich en de hel onder zich. Soms worden wereldse mensen bang als zij denken aan het einde van hun leven. Dan laten zij sommige zonden na. Maar hun lievelingszonden houden zij aan de hand. Maar alle zonden, groot en klein dienen bestreden te worden. Eén lek doet een schip zinken. Eén gat in de stadsmuur en de vijand stormt binnen. Eén heersende zonde doet de mens voor eeuwig ten onder gaan. Alle zonden dienen bestreden te worden. Bij het ouder worden nemen de lichamelijke kracht en het denkvermogen af. Alles spreekt van de naderende dood. Sprankhuysen schrijft: "U bent gelukkig, indien het lichaam der zonden, indien de oude mens, indien de aanklevende boosheid evenzo bij u afneemt en sterft. Dan zal de dood nooit een prikkel vinden om u te beschadigen, maar hij zal

Sprekend verleden

DIONYSIUS SPRANKHUYSEN (2)

De vorige keer zagen we dat Dionysius Sprankhuysen veel geschreven heeft over het teniet gedaan worden van de dood. Hij benadrukt daarbij dat de mens in dit alles niet werkeloos mag zijn. Hij omschrijft wat er van de kant van de mens dient te gebeuren om de dood te niet te doen. Aan de ene kant dient de dood in onze gezonde dagen ontwapend te worden en aan de andere kant dient men zichzelf te bewapenen. Sprankhuysen roept op om stervende te leven opdat men midden in de dood geen hinder van de dood zou ondervinden.

In gezonde dagen

Dionysius Sprankhuysen begint te beschrijven wat een christen in zijn gezonde dagen moet doen om de dood te niet te doen. Hij begint met een voorbeeld uit het leger.

Als een soldaat pas zijn paard laat be-

slaan en naar zijn geweer gaat zoeken wanneer de trompet alarm blaast, dan is hij te laat. Ruimschoots te voren dient een soldaat zich voor te bereiden op de strijd. Anders staat zijn nederlaag bij voorbaat al vast. Zo is het ook met de christen. Hij moet zich niet pas gaan wapenen tegen de dood als de dood zich aandient, als de dood voor de deur staat, als het sterven gaat worden, maar al voor die tijd. Als iemand dodelijk ziek wordt, dan heeft hij soms zoveel met zijn lichaam te stellen dat hij aan het ene nodige niet meer toekomt. Vrouw en kinderen, zo die er mogen zijn, bewenen en beklagen zo'n zieke en velen komen op bezoek.

Dat alles vermoeit de zieke soms heel erg en neemt ook veel tijd in beslag. Als er dan nog een predikant komt om met hem te spreken over het ene nodige, dan kan hij dat niet meer verwerken. Sprankhuysen schrijft treffend: "De voorbereiding van de mens tot de dood, is veelal zo ziek als de mens zelf is."

voor u wezen als een pijl zonder punt, als een slang zonder vergif, als een hond zonder tanden, als een moordenaar zonder geweer. Kortom, de dood zal voor u wezen als een moloch (beeld), die niets kwaads vermag."

Zichzelf wapenen

Niet alleen de dood moet ontwapend worden. Men dient zichzelf ook te be wapenen. De gehele wapenrusting Gods dient aangenomen te worden. Die wapenrusting beschermt van het hoofd tot de voeten. De volkomen gerechtigheid van Christus dient door het geloof aangenomen te worden. De rechtvaardigheid uit de wet kan voor God niet bestaan. Dat had Paulus geleerd. Alleen de gerechtigheid van Christus. Augustinus wordt aangehaald die zegt dat het geloof rijker is dan alle schatten, sterker is dan alle krachten en geneeskrachtiger is dan alle medicijnen. Want zij die medicijnen innemen, zullen toch tenslotte sterven, maar de rechtvaardige zal door het geloof eeuwig leven. Wie het geloof heeft blijft in de Zoon en in de Vader. Over de Vader en de Zoon heeft de dood geen macht. Wie door het geloof één is geworden met de Vader en de Zoon kan door de dood niet beschadigd worden. Wie het geloof mag hebben zal de dood niet zien in der eeuwigheid. Waar het geloof is, is niet alleen rechtvaardigmaking, maar ook heiligmaking. Waar de zon is, daar is licht. Waar oprecht geloof is, daar is gerechtigheid en heiligheid. Het geloof zonder de werken is dood. Een heilig leven verzekert hiervan dat de dood een wagen zal zijn om te voeren naar het eeuwige leven. Wie heilig leeft, zal zalig sterven. "Leef zo naar de wet, alsof er geen Evangelie was om uw fouten te verschonen en ik verzeker u, dat u zult sterven volgens het Evangelie alsof er geen wet was om u te verdoemen." Wie zijn voet tijdens het leven niet wil zetten op het pad van gerechtigheid en heiligheid zal door de dood niet overgaan tot de eeuwige gelukzaligheid. De onvruchtbare vijgeboom werd vervloekt niet omdat hij zure, wrange vruchten voortbracht, maar omdat hij in het geheel geen vruchten voortbracht, noch kwade, noch goede. Spranckhuysen schrijft: "Wat zullen wij dan zeggen van de brutale inbeelding van hen, die denken, dat als een mens maar op het einde van zijn leven door Gods barmhartigheid hoopt zalig te worden, hoe hij ook zou mogen geleeft hebben, ongetwijfeld ten hemel vaart? Een zielverderfelijke en nochtans zeer algemene inbeelding. Want de brede massa der mensen hoort men luidkeels roemen, dat zij niet twijfelen aan hun zaligheid, al hebben zij niet méér gemeenschap met de gerechtigheid, dan de duisternis heeft met

het licht, of als Belial met Christus." Het Woord van God zegt duidelijk: Brengt dan vruchten voort der bekerings waardig. Alle boom die geen goede vrucht voortbrengt wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen. De duivel heeft een evangelie uitgedacht waarbij de mens mag leven zoals hij dat zelf wil, als hij maar geen grove zonden doet en in het oog lopende misdaden pleegt. Hij moet dan op Gods barmhartigheid vertrouwen en hopen en dan zal hij zeker zalig worden. "Zo'n evangelie komt uit de hel en leidt de mensen die daarnaar luisteren in de hel." We besluiten met het volgende citaat: "Een atheïst, die geen geloof heeft, durft niet te sterven uit vrees, dat hij met de dood zal tenietgaan. Een Belialsmans, die een vijand van alle gerechtigheid is, durft niet te sterven uit vrees, dat het hem na de dood kwalijk zal gaan en dat hij zal verwezen

worden tot eeuwige kwellingen. Daarentegen een godvruchtig mens, die het rechte geloof heeft en daarbij een heilig leven, die alleen durft te sterven en de dood zonder schroom tegemoet gaan. Hij is wel verzekerd, dat deze geen vat op hem heeft. Al zou de dood hem op het lijf vallen, onder de voet werpen en in het graf slepen, nochtans zal de dood hem weer moeten loslaten, zoals agenten, die een onschuldig mens in de gevangenis hebben gestopt, maar die hem weer op last van een rechtvaardige rechter op vrije voeten moeten stellen. Ja, tot hun schande moeten aanhoren, terwijl zij hem uitleiden, hoe zijn eer en onschuld, door het luiden van de klok, in het openbaar worden afgekondigd. Zo zal ook de dood moeten toelaten, dat een godvruchtig mens uit het graf met eer opstaat."

A. van Heteren

Bijbelstudie

ASA - 1

2 Kronieken 14:9-15

We gaan nu lezen wat de Schrift ons zegt over de persoon en het werk van Asa, die als opvolger van Abia na diens dood de troon in Jeruzalem erfde. Het eerste wat we van hem lezen is tegelijk ook het belangrijkste wat van een mens gezegd kan worden. Zowel in 1 Kon. 15:11 als in 2 Kron. 14:2 staat dat Asa deed wat goed en recht was in de ogen des Heeren. En dan vertelt de Schrift ons ook waarin dat in zijn leven tot uitdrukking kwam. Na wat we te horen kregen over Rehabeam en Abia is het een verademing om nu iets anders te lezen. Immers de twee voorgangers van Asa op de troon van Juda waren mensen, die in ieder geval op godsdienstig terrein maar van een twijfelachtig gehalte waren. Van een van harte de Heere dienen was bij hen geen sprake. Het was allemaal zo half. Maar Asa is anders.

Niet dat bij hem gedurende zijn hele leven alles in overeenstemming met de wil des Heeren is geweest. Dat laat de Schrift ons ook zien. Niettemin, Gods eigen oordeel over hem is toch dat hij deed wat recht was in Gods ogen. Daar gaan we dan vooralsnog van uit.

Bij de bespreking van deze koning en zijn werk gaan we iets anders te werk dan we tot nog toe deden. Ik sla de eerste gegevens die we van hem lezen even over. Daar zijn best mooie dingen bij. We horen bijvoorbeeld van een reformatie die onder Asa's leiding tot stand

kwam. Maar ook verderop in de beschrijving van Asa's werk lezen we van reformatiewerk. Daarom stel ik voor dat we alle gegevens over wat Asa deed op het terrein van de terugkeer tot de ware godsdienst maar in één keer bespreken. We gaan ons nu eerst concentreren op een heel belangrijke gebeurtenis tijdens de regering van deze koning; een gebeurtenis, die plaats vond zo'n tien à twaalf jaar nadat hij het ambt aanvaard had: de strijd tegen en de overwinning op Zerah de Moor met diens geweldige leger. En het is met name in die geschiedenis dat blijkt dat de bijbelschrijver alle redenen had om te zeggen dat Asa deed wat goed was in de ogen des Heeren.

Onverwachte aanval

Niemand was er op bedacht in die tijd van rust en vrede. Asa was begonnen met de nodige maatregelen om de veiligheid van land en volk te bevorderen. De Heere gaf hem daar gedurende de eerste jaren van zijn regering ook alle gelegenheid voor (2 Kon. 14:6,7). Steden werden versterkt om een eventuele aanval door vijanden te kunnen weerstaan. Ook werd er gewerkt aan een sterk leger dat zo nodig dienst kan doen in de bescherming van het land. Alles ging voorspoedig. Kennelijk werd ondervonden dat de Heere Zijn zegen gaf, zeer tot vreugde van die inwoners van Juda die de Heere in oprechtheid dienden. Zij vonden elke dag opnieuw redenen om de Heere te danken voor de nieuwe koning. Ook de koning zelf is blij met wat hij samen met het volk onder Gods

zegen tot stand heeft mogen brengen. Het laat allemaal wel zien van welke geest deze nieuwe koning vervuld is.

En dan is daar geheel onverwacht die ontzettende dreiging die uitgaat van Zerah met zijn leger. Een enorm leger! Met dat leger is Zerah intussen al een heel stuk in het gebied van Juda binnen gedrongen. Ze zijn al bij Maresa, halverwege Hebron en Asdod. Het is niet eens zo ver meer bij Jeruzalem vandaan. Het gevaar is dan ook bijzonder groot. Vooral nu Asa met zijn toch ook niet geringe legermacht tot nog toe geen kans heeft gezien de stormloop tegen te houden. Nu zal het er echter toch van moeten komen. De legers liggen tegenover elkaar en daar in het dal Zefatha zal de beslissende slag geleverd worden. Voor Juda ziet het er niet gunstig uit. Het is uiterst kritiek. De volledige ondergang van Juda lijkt nabij.

Wie is trouwens deze Zerah en hoe komt hij aan zo'n geweldig leger? Over de identiteit van deze koning is heel wat geschreven en nog altijd is het beslissende antwoord niet gegeven. Was hij een koning van Egypte, dus eigenlijk een Faraö? Maar waarom wordt hij dan 'de Moor' genoemd? Dat wijst er toch op dat hij vanuit Morenland komt? Uit Ethiopië of uit Soedan. Ach, laten we de kwestie maar laten rusten. In ieder geval bestaat zijn leger uit zowel Moren als Libyërs (16:8). Zerah regeert behalve over zijn eigen rijk kennelijk ook over andere volkeren die al eerder door hem onderworpen zijn. Een niet te onderschatten tegenstander is hij dus. En, zoals gezegd, de situatie is uiterst gevaarlijk.

Waarom gebeurt dit? Waarom laat de Heere het toe? Waarom mag het mooie werk, dat onder leiding van Asa begonnen is, nu zo ernstig bedreigd worden? Ja, Asa zocht de Heere te dienen en het was zijn verlangen dat ook zijn volk dat zou doen. Maar kennelijk is in de ogen des Heeren alles nog lang niet zoals het behoort te wezen. Dat blijkt wel uit het vervolg. In ieder geval geeft de Heere deze Zerah gelegenheid Asa te testen en zijn geloof en ijver te beproeven. Vandaar dat hij deze veldtocht kan ondernemen. Let wel, dat gebeurt onder de toelating van de Heere. Maar de Heere weet wel wat Hij doet, ook al roept dat werk Gods bij ons nog zoveel vragen op. God weet ook, dat de beproeving van het geloof versterking van dat geloof als resultaat mag hebben, tenminste als het echt is. En daar gaat het de Heere om.

Asa bidt

Asa heeft als een goed aanvoerder zijn troepen in slagorde gesteld. In dat opzicht heeft hij alles gedaan wat hij kon. Maar Asa blijkt niet alleen een goed legeraanvoerder te zijn, hij betoont zich

ook een goed geestelijk leider. Voordat de strijd gevoerd wordt gaat hij in het openbaar in gebed. Hij roept de Heere aan. Hij legt de nood aan Hem voor en Hij zoekt van God hulp en genade. Hij weet dat het er nu op aan zal komen dat de Heere voor hen strijden zal. Laten we eerbiedig luisteren naar dit gebed.

Wat ons allereerst treft is de toon van ootmoed. Asa is het zich bewust dat de Heere soeverein is. God Zelf beslist wie Hij zal helpen. Dat kan zowel de machtige als de krachteloze zijn. Hij doet wat Hem behaagt. Dat wil zeggen dat Asa beseft dat God niet automatisch aan de kant van Juda staat. Daar heeft Juda het trouwens ook niet naar gemaakt.

Ja, de krachteloze. Daarmee bedoelt Asa zichzelf en zijn volk. Maar heeft hij niet een groot leger van kloeke helden (vs. 8)? Dat kan best zo zijn, maar in zichzelf zijn ze zwak en machteloos. Asa heeft geringe gedachten over zichzelf. Is dat niet de taal van ootmoed?

Maar behalve deze toon klinkt er in Asa's gebed ook vertrouwen door. Het gebed dat hij bidt is een echt geloofsgebed. Dat komt op meer dan één wijze uit.

Wij steunen op U, zo zegt hij. Hij roept de Heere er bij. God is zijn toevlucht. Dat benadrukt hij nog eens bijzonder als hij zegt: In Uw Naam zijn wij gekomen. Beter nog: Met Uw Naam... Dat heeft Asa van David geleerd, die het zo zei tegen Goliath: Ik kom tot u met de Naam des Heeren (1 Sam. 17:45). Die Naam is een sterke Toren, een machtig Schild. In die Naam is Gods Zelfopenbaring. Daarin liggen al Gods deugden verankerd: goedheid, almacht, barmhartigheid, genade, rechtvaardigheid, heiligheid, en nog veel meer. Alles wat ze nodig hebben in deze strijd. Zo maakt Asa zijn zaak tot Gods zaak en legt hij alles in Gods handen.

Dat komt nog eens te meer uit als hij in zijn gebed zegt dat de vijanden tegen God zijn gekomen: Laat de sterfelijke mens tegen U niets vermogen. Tegen U! Inderdaad, ze komen niet alleen tegen Juda, maar ook tegen Juda's God. Hun vijandschap is dan ook vijandschap tegen God. Door het zo te zeggen legt Asa niet alleen de zaak van Juda in Gods handen, maar spreekt hij tevens uit dat God het nu aan Zijn eigen eer verplicht is, Zijn volk te hulp te komen.

Ja, van vertrouwen spreekt dit gebed. Ook als Asa de vijanden sterfelijke mensen noemt. Mensen, die slechts een damp zijn, een ademtocht. Als God opstaat waar blijven ze dan?

Zo legt Asa de hopeloze zaak van Juda in Gods sterke handen. Zo schuilt hij met zijn volk bij de Verbondsgod. Veiliger schuilplaats is er niet. Machtiger Helper is er al evenmin. Zo geeft Asa het volk

het juiste voorbeeld. Wat een zegen dat Juda zo'n koning heeft en dat dit leger zo'n aanvoerder heeft. En nog groter zegen dat Juda zo'n God heeft!

Dit gebed van Asa staat niet voor niets in Gods Woord. Wij worden tot bidden geroepen, maar hoe zullen we het doen? We weten niet te bidden gelijk het behoort. Daarom hebben we gebedsonderwijs nodig, zoals we bijvoorbeeld afleiden uit de vraag van een van de discipelen: Heere leer ons bidden (Luk. 11:1). De Heere geeft dat onderwijs. Onder andere ook als Hij ons laat meelisteren naar de gebeden die de vromen uit vroeger tijd hebben gebeden. Zoals het gebed hier van koning Asa. Laten we van hem leren wat ootmoedig bidden is. En ook wat vertrouwend bidden is.

God antwoordt

Zo bidden is niet te vergeefs. Daar hoort de Heere naar. Dat verhoort Hij. En zo vervult Hij Zijn belofte. In Deut. 32:30 had de Heere beloofd, dat een enige er duizend zou jagen en dat twee er tien duizend zouden doen vluchten. Tenminste als zij hun vertrouwen op de Heere zouden stellen. Dan zou de Heere bewijzen dat Hij Israëls Rotssteen is. Zoiets gebeurt hier als Zerah met zijn leger een ernstige bedreiging vormt voor Juda. De Heere plaagt de Moren. Hoe Hij dat doet wordt niet vermeld. Maar het effect is duidelijk. Het machtige leger van Zerah slaat op de vlucht. Er is geen houden meer aan. Op de een of andere manier zendt de Heere de schrik onder die vijanden en het leger van koning Asa hoeft niets anders te doen dan de op de vlucht geslagen massa's achterna te jagen. Onderweg sneuvelen er zoveel vijanden dat zij er niet aan hoeven te denken zich te hergroeperen. Ze zijn verbroken voor de Heere en voor Zijn leger, zo lezen we.

Dat gebeurt als God opstaat tot de strijd. Dan zijn de vijanden nergens meer. En Asa kan met zijn leger een geweldige buit in bezit nemen. Temeer daar de Moren voorlopig diep onder de indruk zijn van de macht van Israëls God. De verschrikking des Heeren valt op hen. Zo drukt de bijbelschrijver het uit.

De nood was groot. Er bleef niets anders over dan tot de Heere de toevlucht te nemen. Eigen krachten boden geen hulp. Het moest van God komen. En het kwam van God. Want het is niet te vergeefs om bij de Heere toevlucht te zoeken. Dan hoeft er soms niet eens gestreden te worden, want de Heere strijdt voor Zijn volk. Er is alleen nog maar buit te roven.

Dingen zoals Asa hier meemaakt, zijn vaker gebeurd. Heel de geschiedenis van Israël door heeft de Heere er bewijzen van gegeven dat Hij voor Zijn volk zorgt

en dat Hij de vijanden van Zijn volk op veilige afstand houdt. Heus, Gods volk is veilig. En wat in de geschiedenis van Israël keer op keer is gebleken, zal de Heere blijven doen. De gemeente, die de Heere Jezus gekocht heeft met Zijn bloed, wordt bewaard. De duivel mag dan nog zoveel pogingen in het werk stellen om die gemeente te vernietigen,

Hard op denken

DOORSTART

Een paar weken geleden schreef ik in een column, getiteld 'Doorstart', dat ik wat wilde nadenken over dit verschijnsel en dat ik dat doen zou in combinatie met wat steeds vaker aangeduid wordt als 'kerkplanting', werk van mensen die zich graag 'kerkplanters' noemen. Dat nadenken zou ik, zoals ik schreef, hardop doen om de lezers gelegenheid te geven met me mee te denken. Welnu, dit korte bericht alleen al riep het een en ander aan reacties op. Er dienden zich mensen aan, die wel met me mee wilden denken en die dat dan ook nog wel, net als ik, hardop wilden doen. Iemand vroeg of nu al een reactie in ons blad mogelijk was, nog voordat ik er verder iets over gezegd had.

Dat ik korte tijd daarvoor geschreven had over de emoties die opgeroepen worden door een bericht dat een kerk zal gaan sluiten (in dat concrete geval Rotterdam-west) zal aanleiding gegeven hebben dat er ook reacties kwamen uit kringen van mensen die soortgelijke situaties meemaakten of nu meemaken. En dan ook nog weer heel verschillende reacties. Sommige getuigen van een bereidheid om mee te werken aan een doorstart van zo'n gemeente, maar andere lieten weten daar juist grote moeite mee te hebben, want wat wordt dat dan voor een soort gemeente?

Een en ander maakte me wel duidelijk dat we hier te doen hebben met een gevoelige zaak, waar heel verschillend tegenaan gekeken wordt. Er zijn er in onze kerken die bij het horen van dit soort zaken onmiddellijk op het puntje van hun stoel zitten en de computer alvast aanzetten. Er zijn er die met pijn en moeite de afbraak in hun eigen gemeente meemaken en niet meer weten wat ze doen moeten. Ja, inderdaad, gevoelige zaken.

Niettemin, zaken die aan de orde zijn. Dat is recentelijk ook wel gebleken toen er in Apeldoorn een conferentie werd gehouden rondom vragen als sluiten of doorgaan en de verschillende benaderin-

naar Christus' belofte zullen de poorten der hel haar nooit overweldigen. Wat zo duur gekocht is, wordt veilig bewaard. Maar dan is het vanzelfsprekend wel van het allergrootste belang dat we weten bij dat volk des Heeren te behoren.

P. den Butter

gen van deze vragen. Ook de aandacht die het RD aan deze dingen gaf heeft aan het blijven hangen van deze vragen voedsel gegeven. Daarom zullen we er in ons blad ook niet omheen gaan.

Met ds. Van Heteren, onze redactie-secretaris, sprak ik af dat ik hem een serie artikelen over deze zaken zal toezenden en dat hij zal bekijken hoe vaak er ruimte is in 'Bewaar het Pand' voor het plaatsen van zo'n artikel. Ik wil namelijk niet op de ruimte die andere scribenten hebben bekknibbelen. Bovendien wil ik ook niet mijn serie bijbelstudies over de koningen van Juda onderbreken. Aan die bijbelstudies geef ik prioriteit. Met enige regelmaat en misschien ook af en toe weer eens wat onregelmatig zal er bij leven en welzijn dus iets verschijnen over zowel 'kerkplanting' als 'doorstart'.

Bij 'kerkplanting' denk ik dan allereerst aan de gegevens die we daarover in Gods eigen Woord vinden, met name in het boek Handelingen. Wat is 'kerkplanting'? Wie plant een kerk? Wat zijn voorwaarden om te komen tot kerkplanting? Enzovoort. Verder krijgt natuurlijk ook aandacht, hoe 'kerkplanting' in de verdere gang van de kerk geschiedde. Ook in onze eigen kerken. Trouwens, niet alleen 'kerkplanting', maar ook 'kerkopheffing' moet dan aan de orde komen.

Maar dan dient zich ook een ander facet aan. Een facet dat samenhangt met het feit, dat Nederland een zendingsland geworden is, in verband met de vele medeburgers, die onkerkelijk zijn en de velen, die een andere godsdienst dan de christelijke belijden. Dat brengt de vraag dan mee of we hier in ons land en ook binnen het verband van onze kerken een vorm van kerkplanting moeten voorstaan zoals die in zendingslanden plaats vond (en vindt), rekening houdend met andere culturen en dergelijke. Wat dan weer in de hand gaat werken een in vele opzichten andere vorm van eredienst en andere kerkelijke gebruiken. En daarmee dan weer verbonden de vragen rondom 'doorstart'. Enfin, materiaal genoeg. Wilt u meedenken, dan bent u van harte welkom. Om eerlijk te zijn is het altijd

mijn hoop, dat lezers met me meedenken als ik wat schrijf. Maar laat u het hardop denken voorlopig even aan mij over. Wil iemand zich op een of ander moment laten horen dan kan dat altijd aan mijn adres. Maar we zijn niet gewend dat lezers hardop meedenken door ook in ons blad te gaan schrijven. Dat zou van 'Bewaar het Pand' een soort lezersforum maken en dat is nooit de bedoeling geweest. Net zo min als dat de bedoeling van verschillende andere kerkbladen is.

P. den Butter

Persbericht

Studeren aan de Theologische Universiteit Apeldoorn

Het college van hoogleraren van de Theologische Universiteit te Apeldoorn nodigt belangstellenden, die theologie willen studeren, uit zich in te laten schrijven. Voor de inschrijving wordt gevraagd een eindexamen van het VWO, een propedeuse HBO of een daarmee gelijkgesteld getuigschrift en instemming met de gereformeerde belijdenis. Volledigheidshalve vermelden wij dat wij voor de theologische studie een grondige kennis van de klassieke talen van belang achten. Voor degenen die geen Grieks en/of Latijn hebben gedaan, wordt een éénjarige fulltime vooropleiding gegeven (in deeltijd twee jaar). Informatie over de opleiding of de inschrijving kunt u opvragen bij J.W. (Wilma) van der Zande-de Roo (studieadviseur), tel. 055-577 5709 of secretariaat@tua.nl. Zie ook de informatie op onze website www.tua.nl.

CURSUS GEESTELIJKE VORMING

Middelharnis/Sommelsdijk

Het programma voor het cursusjaar 2009/2010 is samengesteld. Voor geïnteresseerden kan het van belang zijn de data alvast in de agenda vast te leggen.

10 september

De Heer H. van Groningen uit Kapelle
Directeur van Stichting 'De Vluchtheuvel'
Communicatie in huwelijk en gezin

15 oktober

Dr. W. van Vlastuin uit Katwijk aan Zee
Kernmomenten uit de Heidelbergse

19 november

Ds. C.G. Vreugdenhil uit Vlissingen
De navolging van Christus

21 januari

Ds. W.M van der Linden uit Stellendam
Bijbelse omgang met echtscheiding in
de christelijke gemeente

18 februari

Ds. P.D.J. Bujs uit Harderwijk
De verhouding van Kerk en Israël, een
spanningsvolle relatie

25 maart

Ds. J. Westerink uit Urk
Hemel en hel in prediking en pastoraat.

De Cursus gaat uit van de Hersteld Hervormde Gemeente en de Christelijke Gereformeerde Kerk van Middelharnis/Sommelsdijk. De bijeenkomsten, waarbij iedereen hartelijk welkom is, beginnen om kwart voor acht in de zaal van de Rehobôthkerk te Sommelsdijk. (Voor mensen die vanaf Nieuwe-Tonge komen: U ziet de kerk aan het begin van het dorp, U neemt onmiddellijk na het passeren van de eerste rotonde de eerste afslag links).

Het cursusgeld bedraagt € 15.- voor de gehele cursus, of € 3.50 per avond. Aanmelding via gironummer 1252273 t.n.v. Cursus Geestelijke Vorming, Azaleastraat 19, 3245 CB Sommelsdijk of contant op de betreffende avond(en). Voor nadere inlichtingen kunt U terecht bij Kati Mulder, tel. 0187-482443 ('s avonds).

De Stuurgroep

Boekbespreking

Laurens Snoek, *Reformatorisch en evangelisch*, 91 blz., € 9,90, gebonden, Uitgeverij Den Hertog, Houten, ISBN 978-90-331-2178-4. Dit boekje in de serie 'Thema's voor tieners' is een uitgave in samenwerking met de Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten en staat onder redactie van Sandor van Leeuwen en Arnoud Proos. Aan de hand van een voorbeeld van twee gebouwen wordt het verschil tussen reformatorisch en evangelisch uitgelegd op een voor jongeren begrijpelijke manier. In het verleden is bijvoorbeeld ook een boekje

van ds. P. de Vries verschenen over deze zaak (Den Hertog 1999). Helaas zijn publicaties hierover nog steeds nodig. Het nu verschenen boekje kan zijn diensten bewijzen in het wapenen van jongeren tegen evangelische invloeden. In kort bestek worden de voornaamste verschillen op eenvoudige manier besproken. Bijvoorbeeld over de waarde van de belijdenis en het ambt. We lezen op blz. 34 en 35 "Ook hier geldt: gemeenten die deze bijbelse en eeuwenoude instelling loslaten of aanpassen, vertrouwen teveel op eigen kracht en op de goede wil van alle gemeenteleden. Elke christen is een gebrekkig mens. Lang niet alle christenen werken even gemakkelijk samen met medechristenen. En helaas heeft ook niet elke christen alleen positieve

bedoelingen. De praktijk van het kerkelijk leven laat zien dat het ontbreken van officiële ambten gevaarlijk is... Gemeenten zonder officiële ambtsdragers lopen veel meer gevaar te scheuren en te verdwijnen dan gemeenten met officiële ambtsdragers."

W. Schippers, *Beter dan goud*, 155 blz., gebonden, € 13,95, Uitgeverij 'de Ramshoorn', ISBN 97890-76466-729. Het boek werd geschreven in 1921 en is nu opnieuw uitgegeven. De auteur leefde van 1867-1954. Het spannende verhaal is gebaseerd op ervaringen van iemand die teruggekomen was uit Californië waar mensen heentrokken door de goudkoorts gedreven.

Helpt u hen aan een nieuw (t)huis?

De aardbeving verwoestte het.

GIRO: 320666

Postbus 1150
3900 BD Veenendaal

Voor voorlichting of presentatie
bel: (0184) 61 26 32



Stichting China
Veenendaal



Veilig én snel internetten? Stap nu over op KlikSAFE!

ADSL vanaf € 26,95 per maand. Inclusief virusscan op mail, spamfilter en vijf mailboxen.



...bewuste keus

Kijk op www.klikSAFE.nl of bel (0341) 274 999.

VOORDEELAANBIEDING!!

Christen zijn in kerk en wereld, gesprekken met bevindelijk-gereformeerde predikanten 1 (o.a. ds. G. Bouw, ds. A.A. Egas, ds. Tj. de Jong, ds. L.W. v/d Meij, ds. F. Mallan, ds. J. Veenendaal, ds. W. Visscher) € 20,90

Tussen God en mens, gesprekken met bevindelijk-gereformeerde predikanten 2 (o.a. ds. W. Harinck, ds. M.J. Kater, ds. W. Pieters, dr. W. van Vlastuin, ds. J. Westerink) € 20,50

Beide delen SAMEN voor slechts € 15,-

NIEUW!! 'Helen en delen', gesprekken n.a.v. vijf jaar PKN en HHK (o.a. ds. G. de Fijter, ds. D. Heemskerk, ds. Joh. Post, drs. P.J. Vergunst, dr. W. van Vlastuin) € 18,50

Te bestellen bij Adriaan van Belzen: 0342-421031 of belzen@filternet.nl Prijzen excl. Verzendkosten)

Gezocht (ter overname):

- Preken uit de serie 'Overjarig Koren', uitg. Romijn & Van der Hoff
- Preken uit de serie 'Uit de Levensbron'

A.J.T. Ruis, Sliedrecht, tel. 0184-633673

Stichting steun Messias belijdende Joden

Postbus 22 3860 AA Nijkerk
www.messiasbelijdendejoden.nl

Voor informatie:
Ds. G. Bouw
Tel.: 0172 - 470040
E-mail: g.bouw@solcon.nl

Steun de
evangelieverkondiging
door Messiasbelijdende
Joden in Israël

Stort uw gift
op rekening 37 78 53 496 (Rabobank)
of 833 07 97 (Postbank)

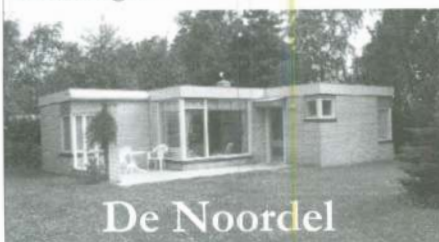
Wij verzorgen graag een lezing
of diaprojectie op uw gemeentevond
of verenigingsavond

Vakantie op Texel



De Verrassing.nl

Veertien accommodaties, waaronder acht bungalows en vijf nieuwe chalets.



De Noordel

Park achter De Verrassing. Vijf luxe bungalows met veel privacy.



De Noorderhoeve.nl

Twee vakantiewoningen voor zorgvakanties. Ook uitermate geschikt voor minder validen.

Boeken? Bel 0222 31 89 06

Bonisa Z E N D I N G



**Goede boodschap
van grote blijdschap
voor alle volken
in alle talen
in je eigen taal
in de taal van je hart**

Een Woord voor de wereld

Nieuwe mogelijkheden.
Drukwerk in China.

BIJBELS in de talen van de
etnische minderheden.

Verspreiding van het WOORD
onder de bevolking
van de bergdorpen.

**Een Woord voor de wereld.
In je eigen taal.**

Een Bijbel in de taal van je hart.

Postbank 31.555.32 o.v.v. Bijbelverspreiding
Grachtweg 20, 2161 HN Lisse

*Gebed vormt de basis
van ons zendingswerk.*

*Een biddend hart.
Een gulle hand.*

*Dank u wel
voor al wat u deed
en nog wilt gaan doen.*

**www.bonisa.nl
0252 - 41 82 69**

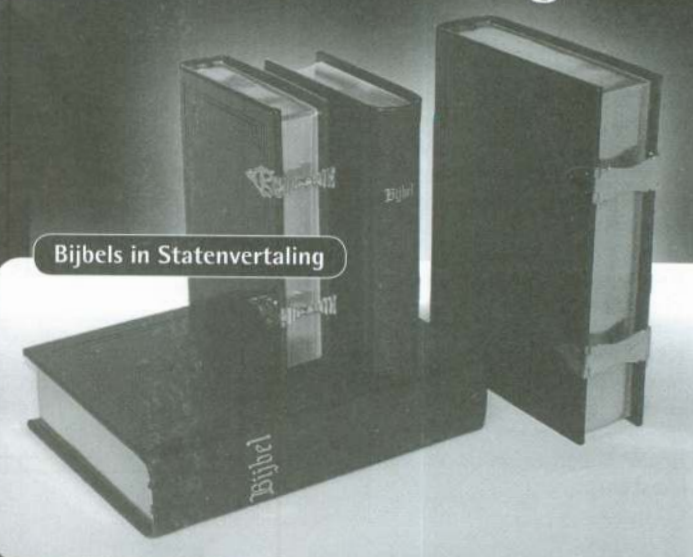
Kanttekeningenbijbels in luxe uitvoering

Met Psalmen en formulieren, goudsnee (145 x 215 mm)

KTBS23	bruin of zwart leer	€ 144,-
KTBS23K	koperen sloten, bruin of zwart leer	€ 191,-
KTBS23KP	koperen pilaarsloten, bruin of zwart leer	€ 266,-
KTBS25	antiekbruin leer	€ 197,-
KTBS25K	koperen sloten, antiekbruin leer	€ 244,-
KTBS25KP	koperen pilaarsloten, antiekbruin leer	€ 319,-
KTBSL	gebonden Bijbel met flexibel kaft, in bruin of zwart leer, in leren cassette	€ 175,-

Zonder Psalmen en formulieren, goudsnee (204 x 304 mm)

KTBS20BK	koperen sloten, bruin kunstleer	€ 99,-
KTBS22	bruin of zwart leer	€ 171,-
KTBS22K	koperen sloten, bruin of zwart leer	€ 217,-
KTBS22KP	koperen pilaarsloten, bruin of zwart leer	€ 292,-
KTBS22KPH	koperen pilaarsloten en acht hoeken, bruin of zwart leer	€ 425,-
KTBS24	antiekbruin leer	€ 238,-
KTBS24K	koperen sloten, antiekbruin leer	€ 287,-
KTBS24KP	koperen pilaarsloten, antiekbruin leer	€ 361,-
KTBS24KPH	koperen pilaarsloten en acht hoeken, antiekbruin leer	€ 494,-



Bijbels in Statenvertaling

Vraag voor andere bijbels in gewone of luxe uitvoering onze folder aan of breng een bezoek aan onze showroom in Leerdam, waar u op uw gemak een keuze kunt maken uit onze uitgaven. Wij hebben ze allemaal op voorraad en geven u graag deskundig advies.

Nijverheidstraat 21, 4143 HN Leerdam • Postbus 168, 4140 AD Leerdam
Telefoon (0345) 61 01 55 • E-mail: info@gereformeerdebijbelstichting.nl
Giro 1.355.824 t.n.v. penningmeester GBS te Leerdam



gereformeerde
BIJBELSTICHTING

Als je **leraar** wilt worden, moet je in **Gouda** zijn

Driestar educatief dat is duidelijk

- Een stevige christelijke basis
- Gedegen kennis van theorie en praktijk
- Uitbouw van eigen interessegebieden
- Een boeiend studentenleven
- Uitzicht op een aantrekkelijke baan

AGENDA

Kom naar een voorlichtingsmoment om ons te ontmoeten!

13 mei 2009	Open Avond	Leraar Voortgezet Onderwijs
28 augustus 2009	Leraar Basisonderwijs deeltijd en Pedagogiek	
11 december 2009	Open Avond	Leraar Voortgezet Onderwijs
	Open Dag	Leraar Basisonderwijs



Driestar educatief

Voor vitaal christelijk onderwijs

zie www.driestar-educatief.nl/hogeschool

LERAAR BASISONDERWIJS (PABO)

LERAAR VOORTGEZET ONDERWIJS

PEDAGOGIEK